

29. Ulrich Beck: Družba tveganja: na poti v neko drugo moderno (Novejši sociološki pristopi)

V razvitejši moderni je družbena proizvodnja **bogastva** sistematično povezana z družbeno proizvodnjo **tveganj**. To je zgodovinsko vezano na (najmanj) *dva pogoja*. (1) Zgodi se najprej tam in v tolikšni meri, kolikor je kolikor je mogoče z doseženo ravno človeških in tehnoloških produkcijskih sil ter pravnih in socialno državnih varovalk in regulativ objektivno zmanjšati in socialno izključiti **resnično materialno stisko**. (2) Zamenjava porazdelitve bogastva in porazdelitve tveganj pa je obenem odvisna od tega, da se v pohodu eksponentno rastočih produkcijskih sil v modernizacijskem procesu sproščajo **tveganja in potenciali samoogrožanja**.

Vprašanje družbe tveganja je: Kako je mogoče tveganja in nevarnosti, ki se proizvajajo skupaj z modernizacijo, preprečiti, jih narediti nenevarne, **omejiti in razpršiti tako, da niti ne ovirajo modernizacijskega procesa niti ne prekoračujejo meja** (ekološko, medicinsko, socialno...) »dopustnega«?

Narave ne uporabljamo več za osvoboditev človeka iz tradicionalnih prisil, gre v bistvu za posledične probleme tehnično-ekonomskega razvoja samega. Modernizacijski problem postane **refleksiven**: sam sebi postane tema in problem.

Porazdelitveni konflikti so v ospredju, dokler v družbah očitnost **materialne stiske** obvladuje mišljenje in ravnanje ljudi. Pod temi pogoji se odvija modernizacijski proces z zahtevo, da se s pomočjo znanstveno-tehnološkega razvoja odprejo vrata do skritih virov družbenega bogastva.

V visoko razvitih, bogatih zahodnih državah se dogaja dvoje: boj za »vsakdanji kruh« izgublja status glavnega problema, obenem pa se mnogi bojujejo s problemom »debelih trebušov«. Vzporedno se razširja vednost, da so viri bogastva onesnaženi zaradi naraščajoče »ogroženosti zaradi stranskih učinkov«. To je v boju proti pomanjkanju dolgo ostalo neopaženo. Ta naraščajoča **kritika modernizacije** na ves glas in zelo konfliktno določa javne debate.

Pojem tveganja je sicer že dolgo znan v človeški zgodovini, vendar nikoli ni predpostavljala **globalne ogroženosti** (kakršna nastaja zaradi npr. jedrske cepitve ali shranjevanja jedrskih odpadkov). V preteklosti so bila to bolj **osebna tveganja** (Npr. Kolumb, ko je odšel na pot.) Tudi umiranje gozdov poteka že stoletja, a le današnje je globalno, implicitna posledica industrializacije. Prizadete so npr. gozdnate dežele kot sta Švedska in Norveška ki sama nimata pretirano onesnažujoče industrije, a morata plačevati bilance škodljivih snovi drugih visoko razvitih držav.

Poleg »globalnosti« se današnja civilizacijska tveganja tipično **izmikajo zaznavi** (to ni smrad iztrebkov v Parizu ali kloaka-Temza) in tičijo bolj v sferi kemični-fizikalnih formul. Njihov vzrok je **prevelika industrijska proizvodnja**, ne pa kot nekoč – premajhne preskrbe s higiensko tehnologijo.

Škode, ki jih povzročajo torej niso več vezane na kdaj svojega nastanka, odpravljajo temelje in kategorije, v katerih smo do sedaj mislili in ravnali – prostor in čas, delo in prosti čas, tovarna in nacionalna država, celo meje med vojaškimi bloki in celinami.

PET TEZ TVEGANJA:

1) Tveganja, ki se proizvajajo na razvitejši stopnji razvoja produkcijskih sil, npr. **radioaktivnost, strupene in škodljive snovi** v zraku, vodi, živilih in njihove kratko- in dolgoročne posledice. Poškodbe so pogosto **ireverzibilne**, tveganja **nevidna**, vzpostavljajo se šele v vedenju o njih, so predmet družbenih definicijskih procesov.

2) S porazdelitvijo in naraščanjem tveganj nastajajo družbeni položaji ogroženosti. Modernizacijska tveganja zadenejo tudi tiste, ki jih proizvajajo ali imajo od njih dobiček, vsebujejo **efekt bumeranga**. Z družbenim priznanjem modernizacijskih tveganj so povezana ekološka razvrednotenja in razlastitve, ki prihajajo v protislovje z interesi dobička in posesti, ki ženejo proces industrializacije. Nastajajo tudi nove **mednarodne neenakosti**: med tretjim svetom in industrijskimi državami, na drugi strani pa med ind. državami samimi.

3) Tveganja dvigajo kapitalistično razvojno logiko na novo stopnjo. Civilizacijska tveganja so **sod potreb brez dna**, so tiste so tiste neomejene potrebe, ki jih iščejo ekonomisti. Ind. družba z gospodarskim izkoriščanjem tveganj, ki jih sama sprošča, proizvaja položaje ogroženosti in politični potencial družbe tveganja.

4) Bogastva lahko **posedujemo**, tveganja nas **prizadevajo**; so skorajda civilizacijsko **dodeljena**. Povedano zaostreno in shematsko: v razrednih in slojevnih položajih bit določa zavest, medtem ko v položajih ogroženosti **zavest določa bit**.

Družbeno priznana tveganja vsebujejo nenevarni političen naboj: **to, kar je doslej veljalo za nepolitično, postane politično** – odstranitev »vzrokov« v industrializacijskem procesu samem. Nenadoma javnost in politika vladata vse do intimnega področja podjetniškega upravljanja – pri načrtovanju produktov, teh. opre, itd. Pri javnem definicijskem sporu o tveganjih gre ne samo za zdravstvene posledice za naravo in človeka, temveč za **socialne, gospodarske in politične**

stranske posledice stranskih posledic (zlomi trgov, razvrednotenje kapitala, birokratske kontrole podj. odločitev...). V družbi tveganja nastaja politični potencial **katastrof**. Njihovo odvrčanje in ravnanje z njimi lahko privede do reorganizacije moči in pristojnosti. Družba tveganja je katastrofična družba – v njej grozi, da bo **izredno stanje postalo normalno stanje**